

Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ (ΠΕΤ)

ΠΩΣ ΦΤΑΣΑΜΕ ΩΣ ΕΔΩ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΟΥ ΚΑΤΕΥΘΥΝΟΜΑΣΤΕ: Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΙΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ '80 ΕΩΣ ΤΟ 1999 ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

SALLY WICKS

Με την ανακοίνωσή μου θα κάνω μια αναδρομή στις πρωτοβουλίες της βρετανικής κυβέρνησης, στον τομέα της Πληροφορικής και Επικοινωνιακής Τεχνολογίας (Information Communication Technology -στο εξής ΠΕΤ) καθώς και στην επίδρασή της στις διδακτικές και μαθησιακές μεθόδους. Θα εξετάσω πώς μεταμορφώνουν τη φύση του αντικειμένου που διδάσκουμε και θα καταλήξω με μια θεώρηση των τρεχουσών εξελίξεων και της μελλοντικής επίδρασής τους στη μαθησιακή διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα, θα αναφερθώ στην επέκταση της διαδικασίας της μάθησης πέρα από τα όρια της σχολικής τάξης.

Νομίζω πως ήταν ο γάτος Cheshire αυτός που συμβούλεψε την Αλίκη στο έργο *Η Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων* να ξεκινήσει από την αρχή κι από εκεί θα ξεκινήσω και εγώ. Καταρχήν, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στη Sally Tweddle, που πρόσφερε πάρα πολλά, όσο εργαζόταν στο Εθνικό Συμβούλιο Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας (National Council for Educational Technology), στην προώθηση της εισαγωγής της πληροφορικής τεχνολογίας στη διδασκαλία των Αγγλικών και στη διαμόρφωση των κυβερνητικών πρωτοβουλιών. Αυτές τις πρωτοβουλίες που μας οδήγησαν στο σημείο που βρισκόμαστε σήμερα θα σας παρουσιάσω, προκειμένου να σας «ξεναγήσω» σε όσα συνέβησαν τα τελευταία δεκαοκτώ χρόνια.

Το πρόγραμμα *Οι υπολογιστές στα σχολεία* έφερε το 1981 την πρώτη γενιά υπολογιστών στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ ένα χρόνο αργότερα επεκτάθηκε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ωστόσο, η χρονιά που αποτέλεσε σταθμό για τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ήταν το 1983, όταν το *Πρόγραμμα για την Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση* πρόσφερε σημαντική οικονομική υποστήριξη για τον εξοπλισμό με υπολογιστές των σχολείων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αρχικά οι υπολογιστές εγκαταστάθηκαν σε ειδικές αίθουσες πληροφορικής ή στα τμήματα μαθηματικών και θετικών επιστημών. Σύντομα, όμως, κάποιοι καθηγητές αγγλικών συνειδητοποίησαν πρώτον ότι είχαν στη διάθεσή τους ένα σημαντικό χρηματικό ποσό, που θα άξιζε τον κόπο να βρουν τρόπους για την απορρόφησή του, και δεύτερον ότι τα νέα τεχνολογικά μέσα θα μπορούσαν να βελτιώσουν τις δεξιότητες γραφής και ανάγνωσης των μαθητών τους.

Εκείνη την εποχή, δίδασκα σε ένα σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σε ένα από τα τμήματά μου είχα είκοσι δυσαρεστημένα δεκαπεντάχρονα αγόρια που δεν είχαν καταφέρει να κατακτήσουν επαρκώς τις στοιχειώδεις ικανότητες ανάγνωσης και γραφής. Οι προσπάθειές μου να τους εισαγάγω στο γοητευτικό κόσμο της αγγλικής λογοτεχνίας έπεφταν στο κενό. Η συχνότερη αντίδρασή τους σε ό,τι εγώ θεωρούσα ως την πιο συναρπαστική αφήγηση ήταν «Κυρία, όλα αυτά είναι βαρετά, γιατί δεν παίζουμε ένα παιχνίδι στον υπολογιστή;». Αρχικά δίσταζα να δεχτώ τις προτάσεις τους αυτές, καθώς την εποχή εκείνη τα ηλεκτρονικά παιχνίδια ήταν μάλλον υποτυπώδη, με την έννοια ότι έδιναν περιορισμένα γλωσσικά ερεθίσματα στους παίκτες, που απλά έπρεπε να χρησιμοποιήσουν μονοσύλλαβες λέξεις, όπως για παράδειγμα «πάρτο» ή «πήγαινε αριστερά». Τελικά, όμως, υποχώρησα και δέχτηκα την πρότασή τους και έτσι το λαστιχένιο πληκτρολόγιο ενός Sinclair Spectrum εγκαταστάθηκε στην αίθουσά μου.

Προς μεγάλη μου έκπληξη, παρατήρησα μια αξιοσημείωτη βελτίωση στην ικανότητα ομιλίας, κατανόησης και σκέψης των μαθητών, καθώς άρχισαν να σκέφτονται και να συνεργάζονται ουσιαστικά μεταξύ τους, στην προσπάθειά τους να λύσουν τα προβλήματα που έθετε το παιχνίδι. Η εμπειρία αυτή επαναλήφθηκε και σε πολλές άλλες τάξεις διδασκαλίας των αγγλικών. Ανεπίσημα στοιχεία έδειχναν ότι, όταν οι μαθητές εργαζόνταν χωρισμένοι σε μικρές ομάδες, οι υπολογιστές συντελούσαν στην ανάπτυξη της συνεργασίας, της δημιουργικότητας και της

ανεξάρτητης μάθησης και, το σημαντικότερο, έδιναν αφορμή για συζητήσεις με πραγματικό και συγκεκριμένο σκοπό.

Παράλληλα, όμως, υπήρχαν και δικαιολογημένες ανησυχίες, γιατί τα προϊόντα λογισμικού που κυκλοφορούσαν στο εμπόριο έριχναν το βάρος στην εξάσκηση σε δευτερεύοντες τομείς, όπως η ορθογραφία και η στίξη, ήταν δηλαδή προγράμματα που ζητούσαν απλά τη σωστή απάντηση από το μαθητή, περιορίζοντας έτσι τις απαντήσεις του. Η διαπίστωση αυτή οδήγησε στη συγκρότηση ομάδων καθηγητών με σκοπό την ανάπτυξη λογισμικού για τους υπολογιστές του BBC, ειδικά σχεδιασμένου ώστε να προάγει τις γλωσσικές ικανότητες. Επρόκειτο κυρίως για προσομοιώσεις, όπως τα *Space Program Alpha, 1984* και *Siteseeker*, που στόχο είχαν να ενθαρρύνουν την επίλυση προβλημάτων και τη διερευνητική συζήτηση. Το πρωτοποριακό πρόγραμμα του Daniel Chandler, *Word Dance* (= Χορός των λέξεων) παρουσίασε στους καθηγητές αγγλικών νέους τρόπους διερεύνησης των πεζών κειμένων, της ποίησης και των κινούμενων λέξεων (animated words). Υπό την αιγίδα του Inner London Educational Authority, ο Bob Moy σχεδίασε το πρόγραμμα *Developing Tray* (= Δίσκος Εμφάνισης) που έδωσε τη δυνατότητα στους μαθητές να χρησιμοποιήσουν την ικανότητα της αναγνωστικής πρόβλεψης, προκειμένου να αναδημιουργήσουν ένα κρυμμένο κείμενο, όπως ακριβώς συμβαίνει με την εμφάνιση μιας φωτογραφίας μέσα σε ένα δίσκο με χημικές ουσίες. Το πρόγραμμα ενθάρρυνε τους μαθητές να αποκωδικοποιήσουν το συγκεκριμένο κείμενο, βασισμένοι στις γνώσεις τους για τη γλώσσα. Οι μαθητές εκμεταλλεύτηκαν την δυνατότητα του σημειωματάριου που παρείχε το πρόγραμμα, ως μέσο στο οποίο κατέγραφαν τις νέες και συνεχώς μεταβαλλόμενες απόψεις τους σχετικά με το κείμενο που σταδιακά αποκαλύπτονταν, μετατρέποντας σε συνειδητή την ασυνείδητη γνώση τους για τη γλώσσα, τόσο σε επίπεδο προτάσεων όσο και σε επίπεδο ολόκληρου κειμένου.

Το επόμενο σημαντικό βήμα για τους καθηγητές αγγλικών έγινε το 1988, όταν η Επιχορηγική Επιχορήγηση για την Εκπαίδευση (Educational Support Grant) έδωσε στις κατά τόπους εκπαιδευτικές αρχές τα απαραίτητα οικονομικά μέσα, προκειμένου να προσλάβουν ειδικευμένο προσωπικό ως εκπαιδευτές-συμβούλους σε θέματα πληροφορικής τεχνολογίας. Σε μια τέτοια θέση εργάστηκα κι εγώ. Στόχος μας ήταν να εισαγάγουμε την πληροφορική τεχνολογία στις παραδοσιακές αίθουσες διδασκαλίας των αγγλικών, βασισμένοι στην εμπειρία που είχαμε αποκομίσει από τα προγράμματα *Εθνική Γραφή* (National Writing), *Χρήση του προφορικού λόγου* (Oracy), *Γλώσσα* (Language), που ήταν όλα μέρος του ευρύτερου προγράμματος *Εθνικά Αναλυτικά Προγράμματα* (National Curriculum Projects). Για παράδειγμα, η σημαντική δουλειά της σύνταξης τόσο κάποιων προσχεδίων όσο και του τελικού κειμένου με πραγματικούς στόχους και για πραγματικό αναγνωστικό κοινό ήταν σίγουρα ένας τομέας στον οποίο οι επεξεργαστές κειμένου και οι δυνατότητες δημοσίευσης παρέχουν τα προγράμματα επιτραπέζιας τυπογραφίας (desktop publishing) θα μπορούσαν να βελτιώσουν την ποιότητα του γραπτού λόγου των μαθητών. Για τους σκοπούς αυτούς συστάθηκαν τοπικές ομάδες υποστήριξης των εκπαιδευτικών, που διεξήγαγαν μικρής κλίμακας έρευνες δράσης με αντικείμενο την επίδραση των ΠΕΤ στις διδακτικές και μαθησιακές μεθόδους. Οι εκπαιδευτές-σύμβουλοι υποστηρίχονταν στην προσπάθειά τους αυτή από το τότε Εθνικό Συμβούλιο Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας, το οποίο σε συνεργασία με τον Εθνικό Οργανισμό για τη Διδασκαλία των Αγγλικών (National Association for the Teaching of English) προχώρησε σε κάποιες από κοινού εκδόσεις, που βοήθησαν πολύ στη διάδοση αυτής της προσπάθειας.

Οι συνεχείς προσπάθειες να εδραιωθεί η σημασία της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας στην εκπαίδευση οδήγησαν σε μια σειρά κυβερνητικών πρωτοβουλιών αναφορικά με τις ΠΕΤ: π.χ. παραγωγή ψηφιακών δίσκων (cdrom) και αλληλεπιδραστικού βίντεο, εισαγωγή φορητών υπολογιστών στα σχολεία, ολοκληρωμένα μαθησιακά συστήματα και προγράμματα μεγάλων δικτύων. Στο πλαίσιο του τελευταίου εγχειρήματος, στο σχολείο Highdown του Reading αναπτύχθηκε μια ηλεκτρονικά συνδεδεμένη μαθησιακή κοινότητα: στο σχολικό κόμβο της κοινότητας αυτής, που περιλάμβανε πληροφορίες και εκπαιδευτικό υλικό για το σχολικό αναλυτικό πρόγραμμα, μπορούσαν να έχουν πρόσβαση οι μαθητές του σχολείου, οι γονείς τους, καθώς και κάποια συνεργαζόμενα σχολεία. Όλες αυτές οι πρωτοβουλίες εκφράζουν τις συνεχείς επενδυτικές προσπάθειες των κυβερνήσεων στις ΠΕΤ. Βέβαια, θα πρέπει να τονιστεί

ότι η επίδραση των πρωτοβουλιών αυτών στα σχολεία όλα αυτά τα χρόνια ήταν άνιση. Ενώ έχουν δημιουργηθεί κάποιοι «θύλακες τελειότητας», παραμένει μεγάλος ο αριθμός των σχολείων οι μαθητές των οποίων γίνονται αποδέκτες πενιχρών εφαρμογών των ΠΕΤ στα αναλυτικά τους προγράμματα.

Αυτή η κατάσταση όμως σύντομα θα αλλάξει. Σήμερα στην Αγγλία βρισκόμαστε στο σημείο όπου η τεχνολογική επανάσταση αρχίζει να επηρεάζει τα σχολεία στο σύνολό τους.

Η πρώτη διακήρυξη για την Εκπαίδευση της κυβέρνησης των Εργατικών του Tony Blair αναφέρει: «Είμαστε αποφασισμένοι να δημιουργήσουμε μια κοινωνία στην οποία, μέσα σε μια δεκαετία, η τεχνολογία της πληροφορικής και της επικοινωνίας θα έχει διεισδύσει σε κάθε τομέα της εκπαίδευσης».

Για την υλοποίηση αυτού του στόχου συστάθηκε το Εθνικό Δίκτυο Μάθησης (National Grid for Learning -στο εξής ΕΔΜ) ο στόχος του οποίου είναι τριπλός:

Πρώτον, στοχεύει στη δημιουργία ενός σώματος περισσότερων από 400.000 εκπαιδευτικούς, ο καθένας από τους οποίους θα μπορεί να χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τη νέα τεχνολογία, ενώ ταυτόχρονα θα αντιλαμβάνεται την παιδαγωγική της αξία. (Η χρηματοδότηση αυτής της προσπάθειας προέρχεται από τους πόρους μιας λαχειοφόρου αγοράς και δίνει σε κάθε εκπαιδευτικό τη δυνατότητα συμμετοχής σε κάποιο από τα προσεκτικά σχεδιασμένα προγράμματα τεχνολογικής κατάρτισης. Οι προσφερόμενες επιλογές δεν βασίζονται στην ικανότητα χρήσης ηλεκτρονικού υπολογιστή από τους εκπαιδευτικούς, αλλά σχετίζονται με το αντικείμενο διδασκαλίας του καθενός).

Δεύτερον, παρέχει σε μαθητές, εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτικά ιδρύματα τη δυνατότητα πρόσβασης σε χρήσιμες υπηρεσίες και εκπαιδευτικό υλικό. (Η δυνατότητα αυτή θα παρέχεται από το εικονικό κέντρο των εκπαιδευτικών στο Διαδίκτυο, το περιεχόμενο του οποίου θα μεγαλώσει, έτσι ώστε να καλύψει τις ανάγκες μιας αναπτυσσόμενης και ανομοιογενούς εκπαιδευτικής κοινότητας).

Και τρίτον, παρέχει την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή που θα δώσει τη δυνατότητα σε μια ευρύτερη κοινότητα να εκμεταλλευτεί αποτελεσματικά την εκπαιδευτική αξία του ΕΔΜ. (Κάποιοι μαθητές έχουν ήδη πρόσβαση στις σχολικές εργασίες τους από το σπίτι, ενώ παράλληλα οι κατά τόπους δημόσιες βιβλιοθήκες και τα κοινοτικά κέντρα έχουν εξοπλιστεί με τεχνολογία επικοινωνιών ψηφιακής μετάδοσης, ώστε να επιτευχθεί μια διευρυμένη συνεργασία ανάμεσα στο σπίτι και το σχολείο, γεγονός που θα ανεβάσει το επίπεδο της εκπαίδευσης).

Ωστόσο, δεν ξεκινάμε από το μηδέν. Η προηγούμενη εμπειρία μάς διδάξε πάρα πολλά σχετικά με τη συνεισφορά των ΠΕΤ στις διδακτικές και μαθησιακές μεθόδους, κυρίως την επίδρασή τους στη σχέση εκπαιδευτικού και μαθητή στην περίπτωση που ο μαθητής αισθάνεται μεγαλύτερη σιγουριά και επάρκεια απέναντι στην τεχνολογία από ό,τι ο καθηγητής του. Τι γνωρίζουμε λοιπόν;

Γνωρίζουμε ότι οι εφαρμογές των ΠΕΤ στη διδασκαλία των αγγλικών μπορούν να προαγάγουν τη δυνατότητα ενσωμάτωσης της διδασκαλίας της ανάγνωσης, γραφής, ομιλίας και κατανόησης του προφορικού λόγου. Μέσω αυτής της τεχνολογίας, οι μαθητές βοηθούνται να αποσαφηνίσουν το στόχο μιας συζήτησης, ενώ ενθαρρύνονται να διατυπώνουν με ακρίβεια τις ιδέες τους στην προφορική επικοινωνία. Όταν συνεργάζονται για να συντάξουν ένα κείμενο στην οθόνη, διαβάζουν συνεχώς δυνατά όσα έχουν γράψει, δοκιμάζουν εναλλακτικές δυνατότητες διατύπωσης, συζητούν τις προτεινόμενες τροποποιήσεις λεπτομερικά και, παρακολουθώντας με προσοχή τις προτάσεις των άλλων, απαντούν σ' αυτές. Όταν οι μαθητές συμμετέχουν σε μια ηλεκτρονική προσομοίωση (computer simulation) ή σε μια ημέρα αφιερωμένη στην ηλεκτρονική εφημερίδα, κατά τη διάρκεια της οποίας θα πρέπει να λαμβάνουν πληροφορίες και να δρουν σύμφωνα με αυτές σε ένα καθορισμένο χρόνο, τα στενά χρονικά περιθώρια στα οποία θα πρέπει να ανταποκριθούν στις εντολές που παίρνουν από τον υπολογιστή τους βοηθούν να ξεκαθαρίσουν το στόχο των συζητήσεών τους, ενώ ταυτόχρονα τους δημιουργούν την αίσθηση του επείγοντος.

Μελέτες πάνω σε έρευνες δράσης, που πραγματοποίησαν εν ενεργεία εκπαιδευτικοί στις αρχές της δεκαετίας του '80, κατέδειξαν ότι μέσα από τη χρήση των ΠΕΤ οι μαθησιακές δεξιότητες των μαθητών διευρύνονται. Για παράδειγμα, οι μαθητές δείχνουν μεγαλύτερη προθυμία να

ξαναδιαβάσουν και να διορθώσουν τις εργασίες τους, να αναζητήσουν περισσότερες από μια πηγές πληροφοριών και να συνθέσουν τις πληροφορίες αυτές κι αυτό γιατί οι ΠΕΤ διευκολύνουν σημαντικά τη διόρθωση, την αναζήτηση πληροφοριών και την ανάλυση των δεδομένων, μειώνοντας τον απαιτούμενο κόπο.

Η αναγνωστική ικανότητα των μαθητών μπορεί επίσης να υποστηριχτεί με διάφορους τρόπους από τις ΠΕΤ. Στις πρώτες τάξεις του σχολείου, οι αρχάριοι στην ανάγνωση μαθητές μπορούν να βοηθηθούν με τη χρήση ψηφιακού δίσκου που περιέχουν αλληλεπιδραστικές ιστορίες και όπου το κείμενο διαβάζεται φωναχτά. Οι πιο έμπειροι στην ανάγνωση μαθητές μπορούν να βελτιώσουν τις δεξιότητες της γρήγορης και της διερευνητικής ανάγνωσης, ψάχνοντας στους ψηφιακούς δίσκους ή στο Διαδίκτυο. Επιπλέον οι ΠΕΤ μπορούν να υποστηρίξουν και να αναπτύξουν τη μελέτη των λογοτεχνικών κειμένων, δίνοντας, για παράδειγμα, στους μαθητές τη δυνατότητα να ερευνήσουν τα κοινωνικά, ιστορικά και πολιτιστικά συμφραζόμενα ενός κειμένου που γράφτηκε πριν από τον εικοστό αιώνα, μέσω ψηφιακού δίσκου ή του Διαδικτύου. Χρησιμοποιώντας το Διαδίκτυο, οι μαθητές μπορούν ακόμη να βρουν πληροφορίες για σύγχρονους συγγραφείς και να τους στείλουν ηλεκτρονικές επιστολές με ερωτήσεις σχετικές με το έργο τους. Τέλος, μπορούν να συμμετάσχουν σε μια ηλεκτρονική συζήτηση και να ανταλλάξουν απόψεις για κάποιο κείμενο με αναγνώστες από όλο τον κόσμο.

Οι ΠΕΤ επιτρέπουν στους μαθητές να δουλέψουν πάνω στα κείμενα και να αναλύσουν το νόημά τους με τρόπους που δεν είναι πάντα εφικτοί, όταν αυτό γίνεται με χαρτί και μολύβι. Οι μαθητές μπορούν γρήγορα να αντιληφθούν τι συμβαίνει στο νόημα ενός κειμένου, όταν, για παράδειγμα, ο χρόνος των ρημάτων από παρελθοντικός γίνεται παροντικός ή όταν η σύνταξη από ενεργητική τρέπεται σε παθητική. Τα κείμενα μπορούν εύκολα να ξαναγραφούν, γεγονός που δίνει τη δυνατότητα για πειραματισμούς πάνω στα είδη του γραπτού λόγου. Για παράδειγμα, ένα πεζό κείμενο μπορεί να μετατραπεί σε ποίημα, μια συνέντευξη σε ειδησεογραφική αναφορά, η περιγραφή μιας δραστηριότητας σε ένα σύνολο οδηγιών.

Η ικανότητα παραγωγής γραπτού λόγου των μαθητών μπορεί να βελτιωθεί τόσο μέσα από τη χρήση των ΠΕΤ όσο και από το περιβάλλον του υπολογιστή που βοηθά στη σύνταξη ενός κειμένου, παρέχοντας εντολές για το σχηματισμό παραγράφων, αυτόματο ορθογραφικό και συντακτικό έλεγχο και ενσωματωμένα λεξικά και θησαυρούς, με άλλα λόγια εργαλεία που επιτρέπουν στους μαθητές να επικεντρωθούν στο περιεχόμενο του γραπτού τους. Όλοι οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να φροντίσουν με επιμέλεια την παρουσίαση των εργασιών τους, ενώ ο κακός γραφικός χαρακτήρας δεν αποτελεί πλέον εμπόδιο στην παραγωγή κειμένων καλής ποιότητας. Οι δεξιότητες της γραφής μπορούν να ξεπεράσουν την παραδοσιακή χρονολογική και γραμμική αφήγηση και να συμπεριλάβουν τη χρήση πολυμέσων για τη δημιουργία μιας διακλαδωτής αφήγησης στην οποία διαφορετικές πλευρές μιας ιστορίας εξιστορούνται από διαφορετικούς χαρακτήρες με λόγια, εικόνες ή ήχους.

Μέσα από τη χρήση των ΠΕΤ μπορεί εύκολα να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ αναγνωστικού κοινού, περιεχομένου και παρουσίασης μιας εργασίας, καθώς διευρύνεται το φάσμα των επιλογών που έχει στη διάθεσή του ο συγγραφέας. Η εργασία μπορεί να παρουσιαστεί με τρόπους που δεν θα μπορούσαν να επιτευχθούν εύκολα με το χαρτί και το μολύβι. Για παράδειγμα, μπορούμε να συμπεριλάβουμε γραφικά σε κείμενα που παράγουμε με τη βοήθεια ενός επεξεργαστή κειμένου, καθώς επίσης και ήχο ή κινούμενες εικόνες σε παρουσιάσεις που γίνονται με τη βοήθεια πολυμέσων. Επίσης, μέσα από τη χρήση των ΠΕΤ διευρύνεται το αναγνωστικό κοινό: μέσω του Διαδικτύου, του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και του fax μπορεί πλέον να επιτευχθεί άμεση επαφή με πραγματικό κοινό πέρα από αυτό της σχολικής τάξης και της τοπικής κοινότητας. Μια τάξη με πεντάχρονα μαθητές σ' ένα σχολείο του Reading έχει τακτική επικοινωνία μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με μια αντίστοιχη τάξη στις Ηνωμένες Πολιτείες. Τα μηνύματά τους επικεντρώνονται συνήθως σε γλωσσικά ζητήματα. Μέσα από τις ερωτήσεις που θέτουν και τις απαντήσεις που παίρνουν, οι μαθητές αυτοί κερδίζουν μια πολύ πρώιμη κατανόηση των διαφορών ανάμεσα στα αγγλικά του Ηνωμένου Βασιλείου και των Ηνωμένων Πολιτειών. Επιπλέον, η παρουσίαση και η οργάνωση των μαθητικών εργασιών μπορεί να προσαρμόζεται εύκολα στις ανάγκες του εκάστοτε κοινού. Για

παράδειγμα, πληροφορίες σχετικά με το σχολείο μπορούν να πάρουν τη μορφή βιντεοκασέτας για μια μελλοντική συνάντηση γονέων, εγχειριδίου για μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ή σελίδας στο σχολικό site.

Από αυτό το σύντομο κατάλογο των εφαρμογών της τεχνολογίας στην εκπαίδευση μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι είναι δύσκολο να βρούμε έστω και έναν άλλο παράγοντα ανάπτυξης που θα είχε τη δυνατότητα να επηρεάσει την ποιότητα της διδασκαλίας και της μάθησης περισσότερο από ό,τι η εισαγωγή των ΠΕΤ στα σχολικά αναλυτικά προγράμματα. Στη συνέχεια, θα δούμε τις μελλοντικές προοπτικές αυτού του εγχειρήματος και την επίδραση που μπορεί να έχει στη φύση του αντικειμένου που διδάσκουμε.

Τα αγγλικά ως αντικείμενο διδασκαλίας είναι κατά βάση ένα μάθημα για την επικοινωνία ανάμεσα σε ομιλητές και ακροατές, συγγραφείς και αναγνώστες, που χρησιμοποιούν τη γλώσσα, για να διευκολύνουν την ανταλλαγή σκέψεων, συναισθημάτων, ιδεών και πληροφοριών με όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικό τρόπο. Ζούμε σήμερα σε μια πολυπολιτισμική και πολύγλωσση κοινωνία -παρόλο που η κοινή γλώσσα συνεννόησης του Διαδικτύου είναι τα αγγλικά- όπου η τεχνολογική ανάπτυξη και ειδικότερα η παγκόσμια διάδοση των μέσων επικοινωνίας δημιουργούν αυξανόμενες απαιτήσεις δεξιοτήτων γραμματισμού σε συγγραφείς και αναγνώστες. Η φύση του κειμένου, η διαδικασία, το πλαίσιο και οι στόχοι της ανάγνωσης και της γραφής υφίστανται πολλές αλλαγές, ως άμεσο αποτέλεσμα της χρήσης των ΠΕΤ.

Τα τελευταία επιτεύγματα της επικοινωνιακής τεχνολογίας στον τομέα των επικοινωνιών αποδεικνύουν ότι έχουν τη δυνατότητα να μεταμορφώσουν τη φύση του μαθήματος των αγγλικών. Καθώς οι ηλεκτρονικές επικοινωνίες γίνονται όλο και πιο εύχρηστες, οι μαθητές είναι ήδη σε θέση να διαβάζουν κείμενα που ίσως υπάρχουν μόνο σε ηλεκτρονική μορφή σε μια άλλη χώρα. Τα κείμενα που γράφονται και διαβάζονται δεν είναι πια αποκλειστικά έντυπα, αποτελούμενα κυρίως από λέξεις και κάποιες εικόνες. Τα είδη των κειμένων και οι τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι τα προσεγγίζουν έχουν πλέον διευρυνθεί. Η επίσκεψη σε μια βιβλιοθήκη μπορεί να γίνει είτε προσωπικά, για να επιλέξουμε από το ράφι ένα βιβλίο, μια βιντεοκασέτα, ένα ψηφιακό δίσκο είτε από το σπίτι, το γραφείο ή το διαδικτυακό καφενείο του γειτονικού σούπερ-μάρκετ, όπου μέσω υπολογιστή και μόντεμ αποκτούμε πρόσβαση στις βιβλιοθήκες του Διαδικτύου. Για τη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού κειμένου χρησιμοποιούνται πολλοί τρόποι, καθώς είναι δυνατή η ενσωμάτωση κειμένου, εικόνων, γραφικών σχημάτων, ήχου, κίνησης και βίντεο. Τα κείμενα αυτά δεν έχουν πάντα γραμμική μορφή, συχνά δημιουργούνται από περισσότερους από έναν συγγραφείς και επιτρέπουν την αμφίδρομη επικοινωνία· τέλος, η πορεία που θα ακολουθήσει ο αναγνώστης μέσα από το κείμενο πιθανόν δεν θα είναι η ίδια σε μια επόμενη ανάγνωσή του. Όλα τα ηλεκτρονικά γραπτά χαρακτηρίζονται από το στοιχείο της αλληλεπίδρασης. Επιπλέον, είναι συχνό φαινόμενο να συναντάμε σε τέτοια κείμενα μια πληθώρα αφηγηματικών νημάτων, έτσι ώστε να είναι σχεδόν αδύνατον δύο αναγνώστες, ενώ διαβάζουν το ίδιο κείμενο, να ακολουθήσουν την ίδια αναγνωστική πορεία.

Οι εικόνες παίζουν όλο και πιο κυρίαρχο ρόλο ως μέσο επικοινωνίας. Μάλιστα συχνά η χρήση του γραπτού κειμένου περιορίζεται απλά και μόνο στο σχολιασμό των εικόνων. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι το τυπωμένο κείμενο με τη μορφή βιβλίου είναι περιττό □ το βιβλίο παραμένει ένα κατεξοχήν φορητό μέσο, που δεν απαιτεί ηλεκτρική τροφοδοσία και επιτρέπει στους αναγνώστες του να το ξαναδιαβάσουν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, όπως την πρώτη φορά. Ούτε υποδηλώνει ότι η χειρόγραφη επικοινωνία είναι πλέον ξεπερασμένη· τα μολύβια και τα στυλό αποτελούν από μόνα τους αποτελεσματικούς επεξεργαστές κειμένου. Ίσως όμως, και αυτό είναι το σημαντικότερο, η παραδοσιακή διάκριση ανάμεσα σε συγγραφείς και αναγνώστες να είναι τώρα πλέον λιγότερο ξεκάθαρη. Ανάμεσα στους συγγραφείς και στο αναγνωστικό κοινό δημιουργείται μια νέα, πιο κοντινή και άμεση επικοινωνία. Μέσω του Διαδικτύου ο καθένας έχει τη δυνατότητα να δημοσιεύσει με σχετική ευκολία ένα κείμενο και να το απευθύνει σε ένα παγκόσμιο κοινό μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα. Από τη στιγμή που ένα κείμενο υπάρχει σ' ένα κεντρικό υπολογιστή, είναι διαθέσιμο και σε άλλους που μπορούν να το συνδυάσουν με άλλα

κείμενα, να το τροποποιήσουν και τέλος να το δημοσιεύσουν ξανά. Σταδιακά, λοιπόν, γινόμαστε μια κοινωνία συγγραφέων.

Επιπλέον, ακόμα και η έννοια της γραφής και της διαδικασίας παραγωγής γραπτού λόγου έχει αλλάξει καθοριστικά. Η ανάπτυξη των πολυμέσων έδωσε τη δυνατότητα στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές να μετατραπούν από ένα μέσο παρουσιάσεων βασισμένο στο χαρτί, σε ένα δημιουργικό εργαλείο που μπορεί να λαμβάνει υπόψη του τις διαφορές στο πλαίσιο και τους στόχους της ανάγνωσης και της γραφής και το οποίο είναι εναρμονισμένο με τις σύγχρονες εκδοτικές απαιτήσεις. Ο υπολογιστής διευκολύνει τη σύνθεση κειμένων που συνδυάζουν λέξεις, εικόνες και ήχους. Ένα επιπλέον αποτέλεσμα της τεχνολογίας είναι ότι διευκολύνει τη συνεργασία στην παραγωγή γραπτού λόγου. Η σχολική τάξη δεν υπόκειται πια στους περιορισμούς του τόπου και του χρόνου. Η συνεργασία είναι πλέον δυνατή όχι μόνο μεταξύ των μαθητών μιας τάξης, αλλά και μεταξύ μαθητών από όλο τον κόσμο. Για παράδειγμα, μαθητές που μελετούσαν στην Αγγλία το θεατρικό έργο του Arthur Miller *The Crucible* έλαβαν μέρος σε κοινά μαθήματα μέσω βιντεοσυνδιάσκεψης με μαθητές ενός σχολείου του Salem των Ηνωμένων Πολιτειών, με στόχο την καλύτερη κατανόηση του κειμένου.

Οι μορφές του γραπτού λόγου παραμένουν σε γενικές γραμμές σταθερές, αλλά το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και η βιντεοσυνδιάσκεψη, καθώς μειώνουν την απόσταση ανάμεσα σε συγγραφείς και αναγνώστες, οδηγούν στη διαμόρφωση μιας διαφορετικής μορφής γραφής, όπου η γραμματική και το συντακτικό πλησιάζουν περισσότερο προς αυτά του προφορικού λόγου. Για παράδειγμα, στα κείμενα του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου συχνά δεν χρησιμοποιούνται ολοκληρωμένες προτάσεις, η γλώσσα είναι πολύ λιγότερο τυπική, ενώ λάθη ορθογραφίας, σύνταξης και ύφους είναι περισσότερο ανεκτά από ό,τι θα ήταν σε ένα τυπωμένο κείμενο.

Όλα αυτά επιφορτίζουν με νέα καθήκοντα τους καθηγητές αγγλικών και απαιτούν μια επανεξέταση της έννοιας του γραμματισμού και των τρόπων διδασκαλίας του. Το βασικό ερώτημα που τίθεται είναι το εξής: Τι πρέπει να διδάξουμε στους μαθητές σχετικά με τις διάφορες δυνατότητες γραφής και ανάγνωσης υπό το πρίσμα των νέων τεχνολογικών εξελίξεων και πώς μπορούμε να τους προσφέρουμε αυτές τις νέες εκπαιδευτικές δυνατότητες; Οι μαθητές πρέπει να συνειδητοποιήσουν τα πλεονεκτήματα, αλλά και τις αδυναμίες που έχουν οι νέες μορφές των κειμένων, καθώς και το γεγονός ότι είναι κατάλληλες για συγκεκριμένους σκοπούς και συγκεκριμένο αναγνωστικό κοινό. Για να γίνει, όμως, κάτι τέτοιο, θα πρέπει πρώτα να διευρύνουν την αντίληψή τους για τα κείμενα σε σχέση με το μέσο στο οποίο παρουσιάζονται (κείμενο, γραφικά, ήχος, πολυμέσα), τον τρόπο μετάδοσής τους (έντυπο ή ηλεκτρονικό) και τη μορφή τους (ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ιστοσελίδα).

Υπάρχει μια σύγχυση ανάμεσα στις έννοιες «πηγαίνω στο σχολείο» και «μαθαίνω». Θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η μάθηση συντελείται όχι μόνο μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας, αλλά και έξω απ' αυτήν, μέσα από την ίδια τη ζωή. Καθώς επίσης ότι η εξωσχολική μόρφωση κυριαρχείται από τις κινούμενες εικόνες της τηλεόρασης και τις μη γραμμικές αφηγήσεις των ηλεκτρονικών παιχνιδιών. Ζούμε σε μια κοινωνία που μας παρέχει άφθονες πληροφορίες □ οι άνθρωποι έχουν μεγαλύτερη από κάθε άλλη φορά πρόσβαση σε τεράστιες ποσότητες πληροφορίας, που είναι διαθέσιμες σε ολόκληρο τον κόσμο. Αν λοιπόν σήμερα θεωρείται μορφωμένος εκείνος που μπορεί να αξιοποιήσει στο μέγιστο τις δυνατότητες ανάγνωσης και γραφής που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία, τότε θα πρέπει να αναζητήσουμε τις δυνατότητες αυτές και να τις ενσωματώσουμε στο εκπαιδευτικό μας πρόγραμμα.

Υπάρχει, όμως, πάντα ένα χάσμα ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη. Οι ΠΕΤ δεν έχουν πάντα καταφέρει να προσφέρουν αυτά που υπόσχονταν στους διάφορους τομείς. Θυμάμαι τον καθηγητή Stephen Marcus του πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας να μιλάει για υλικό (hardware), λογισμικό (software) και αυτό που ονόμαζε αερολογικό (varouware) μέρος του υπολογιστή, αναφερόμενος στις εφαρμογές των ΠΕΤ που θεωρητικά έχουν τη δυνατότητα να μεταμορφώσουν τη διδασκαλία και τη μάθηση, ωστόσο η δυνατότητα αυτή δεν υπάρχει παρά ως ασαφής ιδέα στο μυαλό των σχεδιαστών λογισμικού. Κατά συνέπεια, πολλοί καθηγητές δεν

έχουν ακόμη πειστεί ότι οι ΠΕΤ μπορούν και τελικά θα «κάνουν τη διαφορά» στη διδασκαλία και τη μάθηση, τόσο μάλλον να τις βελτιώσουν.

Η επιφυλακτικότητα που δείχνουν κάποιοι καθηγητές αγγλικών απέναντι στη νέα τεχνολογία συχνά έχει άμεση σχέση με τις απόψεις τους για το περιεχόμενο της διδασκαλίας των αγγλικών. Πρόκειται για βαθιά ριζωμένες πολιτιστικές αντιλήψεις που έρχονται σε αντίθεση με τα οράματα των σχεδιαστών των ΠΕΤ. Πολλοί καθηγητές αγγλικών πιστεύουν ότι σκοπός της διδασκαλίας των αγγλικών μέσα από τη μελέτη της λογοτεχνίας, είναι να συντελέσει στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου καθώς και στην καλλιέργεια της φαντασίας και της αισθητικής του· κι ακόμη ότι θα έπρεπε να επικεντρώνεται κυρίως στη μετάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του πλούτου της αγγλικής λογοτεχνίας. Η μεγάλη ποικιλία κειμένων που προβλέπει το Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα των αγγλικών ενισχύει την παραπάνω άποψη, εφόσον απαιτείται η μελέτη έργων της πεζογραφίας, της ποίησης και του δράματος, τόσο του εικοστού όσο και των προηγούμενων αιώνων, με τον Σαίξπηρ να είναι από μόνος του ένα μεγάλο κεφάλαιο. Κατά συνέπεια, δεν είναι παράξενο που οι καθηγητές αγγλικών δεν καταλαβαίνουν γιατί πρέπει βοηθήσουν τους μαθητές τους να γίνουν οι ίδιοι «συγγραφείς» σε ένα δυνάμει παγκόσμιο αναγνωστικό κοινό.

Επιπλέον, η εξοικείωση των μαθητών με τη χρήση των ΠΕΤ συχνά ξεπερνά αυτήν των καθηγητών τους. Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει ιδιαίτερα ενοχλητικό για κείνους τους καθηγητές που θεωρούν ότι είναι οι αποκλειστικοί φορείς της γνώσης και της ερμηνείας των μεγάλων λογοτεχνικών έργων. Στα πλαίσια της χρήσης των ΠΕΤ, θα πρέπει, λοιπόν, να διασαφηνιστεί και να επαναπροσδιοριστεί ο σκοπός και ο ρόλος του καθηγητή μέσα στην τάξη. Φαίνεται ότι πρέπει ο καθηγητής από φορέας της γνώσης να μετατραπεί σε συνεργάτη, ερευνητή, οδηγό και εμπυχωτή, που θα προάγει την ανάπτυξη της σκέψης και του κριτικού πνεύματος των μαθητών.

Κλείνοντας, θα ήθελα να μπορούσα να ισχυριστώ ότι οι αίθουσες διδασκαλίας στην Αγγλία βρήκαν από καθηγητές και μαθητές που αξιοποιούν πλήρως τις δυνατότητες των ΠΕΤ στα μαθήματά τους· δυστυχώς, όμως, κάτι τέτοιο απέχει πολύ από την πραγματικότητα. Μόλις το 1997, μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Technology Colleges Trust έδειξε ότι λιγότεροι από το ένα πέμπτο των εκπαιδευτικών έχουν αρκετή σιγουριά και εξοικείωση με τη χρήση των γενικών εφαρμογών της πληροφορικής, που τους επιτρέπει να τις χρησιμοποιήσουν στο μάθημά τους ή να αναπτύξουν ικανότητες χρήσης ηλεκτρονικού υπολογιστή στους μαθητές τους. Γιατί λοιπόν η πλειοψηφία δεν αξιοποίησε τις νέες δυνατότητες; Υπάρχουν τέσσερις βασικοί ανασταλτικοί παράγοντες: ο ανεπαρκής εξοπλισμός των σχολεία και η έλλειψη στοιχειώδους τεχνολογικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών, η εσφαλμένη αντίληψη των εκπαιδευτικών για παιδαγωγικά θέματα, το υπερβολικά φορτωμένο πρόγραμμα και ο συντηρητισμός των καθηγητών. Οι καθηγητές στην Αγγλία έχουν κατακλυστεί από τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες που στοχεύουν στη βελτίωση του επιπέδου της εκπαίδευσης: διαθέτουμε εθνική στρατηγική για την απόκτηση των βασικών δεξιοτήτων γραφής, ανάγνωσης και αριθμητικής και ένα αναθεωρημένο Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα που πρέπει να υλοποιήσουμε· κατά συνέπεια για πολλούς εκπαιδευτικούς η ενσωμάτωση των ΠΕΤ στο αντικείμενο διδασκαλίας τους είναι η τελευταία τους προτεραιότητα. Φυσικά η δυνατότητα πρόσβασης στις ΠΕΤ είτε στη συνήθη αίθουσα διδασκαλίας είτε σε ειδική αίθουσα τεχνολογίας είναι καθοριστική, αλλά το σημαντικότερο αίτιο είναι η έλλειψη στοιχειώδους τεχνολογικής κατάρτισης από την πλευρά των καθηγητών. Η ικανότητα λήψης των κατάλληλων αποφάσεων σχετικά με το γιατί, πότε και πού θα χρησιμοποιηθούν οι ΠΕΤ εξαρτάται ως ένα βαθμό από τη γνώση του εκπαιδευτικού και την πρακτική εξοικείωσή του με την τεχνολογία.

Τους παραπάνω ανασταλτικούς παράγοντες αντισταθμίζει ο τριπλός στόχος του προγράμματος του ΕΔΜ -όπως σας ανέφερα στην αρχή της εισήγησής μου, το οποίο επιχειρεί να αντιμετωπίσει τα τρία βασικά εμπόδια με απώτερο στόχο την τελική αποδοχή των ΠΕΤ από τους εκπαιδευτικούς. Γι' αυτό το λόγο πιστεύω ότι το κυβερνητικό σχέδιο του ΕΔΜ έχει τη δυνατότητα να επιτύχει σε όλα τα σχολεία και συνεπώς να επηρεάσει όλους τους μαθητές. Οι λόγοι που δικαιολογούν μια τέτοια αισιοδοξία είναι οι εξής: η οικονομική επιχορήγηση για την απόκτηση εξοπλισμού προκειμένου να βελτιωθεί η πρόσβαση στην τεχνολογία, τόσο στον

επαγγελματικό όσο και στον ιδιωτικό χώρο εργασίας □ ένα εκτεταμένο πρόγραμμα κατάρτισης όλων των εκπαιδευτικών, που παρέχει χρήσιμη καθοδήγηση για την καλύτερη ενσωμάτωση των ΠΕΤ στο αντικείμενο του κάθε μαθήματος □ οι προσδοκίες των μαθητών που χρησιμοποιούν σε καθημερινή βάση τις ΠΕΤ στο σπίτι τους □ και τέλος ο ενθουσιασμός των καθηγητών, όταν είναι σε θέση να διακρίνουν τις δυνατότητες ενός τέτοιου σχεδίου.

Το όραμα του κυβερνητικού προγράμματος EDM είναι αρκετά φιλόδοξο. Απομένει τώρα στα σχολεία και στους καθηγητές να το υλοποιήσουν, να αποδείξουν, δηλαδή, την πρόσθετη ώθηση που δίνουν στη μάθηση οι ΠΕΤ και να τις καταστήσουν αναπόσπαστο μέρος του σχολικού αναλυτικού προγράμματος. Οι μαθητές μας είναι πρόθυμοι να υιοθετήσουν τις νέες τεχνολογίες και επομένως είναι απαραίτητο κι εμείς, ως καθηγητές, να διερευνήσουμε μαζί τους ό,τι προσφέρεται και να τους βοηθήσουμε να αναπτύξουν την κριτική διάσταση του γραμματισμού.